

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Planowane badania naukowe mają na celu ustalenie minimalnego standardu ochrony praw człowieka w zakresie wolności badań naukowych i nauczania. Celem projektu jest ponadto wypracowanie ogólnego modelu regulacji prawnej wolności badań naukowych i nauczania, który gwarantowałby poszanowanie praw człowieka na odpowiednim poziomie.

Realizacja podstawowego celu badań wymaga rozwiązania dwóch problemów badawczych. Po pierwsze, należy określić zakres podmiotowy i przedmiotowy wolności badań naukowych i nauczania. Wolności te należą do praw człowieka, przysługują zatem każdemu. Jednakże w literaturze przedmiotu oraz orzecznictwie sądów konstytucyjnych niektórych z badanych państw wskazuje się, że analizowane tu wolności przysługują przede wszystkim nauczycielom akademickim. Takie rozumienie wydaje się właściwe w przypadku wolności nauczania, jednakże niedostrzeganie roli studentów i doktorantów w zakresie dotyczącym wolności badań naukowych budzi wątpliwości. Najczęściej rozważanymi aspektami wolności nauki zarówno w literaturze, jak i orzecznictwie sądów konstytucyjnych są: swoboda wyboru przedmiotu badań, metod badawczych oraz sposobu prezentacji wyników. Z kolei w zakresie wolności nauczania w szczególności wskazuje się na samodzielność w zakresie doboru treści dydaktycznych i stosowanych metod, a także na prawo do wyrażania opinii naukowych. W zakresie obu wolności wskazuje się również na działalność bez obawy ingerencji z zewnątrz. Szczegółowa analiza orzecznictwa sądów konstytucyjnych badanych państw pozwoli wskazać również inne atrybuty tych wolności rzadko opisane w literaturze. Po drugie, należy zidentyfikować czynniki uwzględniane przez sądy konstytucyjne przy orzekaniu w kwestii kolizji wolności badań naukowych bądź wolności nauczania z innymi prawami podstawowymi określonymi w konstytucjach. Szczegółowa analiza orzecznictwa sądów konstytucyjnych badanych państw w tym właśnie zakresie pozwoli wskazać te atrybuty wolności badań naukowych i wolności nauczania, którym przypisuje się większą wagę.

Podstawę naukowego warsztatu stanowią regulacje konstytucyjne oraz orzecznictwo sądów konstytucyjnych Belgii, Hiszpanii, Niemiec, Portugalii, Polski, Słowenii oraz Włoch. Badanie regulacji prawnych dotyczących wolności badań naukowych i nauczania zostanie przeprowadzone z zastosowaniem metody dogmatycznoprawnej, natomiast badanie orzecznictwa sądów konstytucyjnych pod kątem dwóch wyróżnionych problemów – metody komparatystycznej.

Projekt badawczy pozwoli zwiększyć wiedzę naukową w zakresie prawa konstytucyjnego oraz administracyjnoprawnej regulacji szkolnictwa wyższego. Istnieje bowiem luka dotycząca badań porównawczych nad miejscem i rolą wolności badań naukowych i wolności nauczania w rzeczywistym, konstytucyjnym porządku prawnym współtworzonym poprzez aktywność orzecniczą sądów konstytucyjnych. Z tego punktu widzenia projekt ma charakter nowatorski, a jego rezultaty mogą być interesujące w skali Europy. Projekt badawczy umożliwi ponadto poznanie czynników uwzględnianych przez sądy konstytucyjne przy orzekaniu w kwestii kolizji wolności badań naukowych bądź wolności nauczania z prawem uczelni do autonomii oraz takimi wolnościami, jak: wolność sumienia, wolność wyznania i wolność wypowiedzi. Przede wszystkim przybliży, dlaczego sądy konstytucyjne wówczas, gdy orzekają w sprawie konfliktu między wolnością badań naukowych bądź wolnością nauczania a prawem uczelni do autonomii, większą siłę nadają temu ostatniemu prawu. W tym zakresie projekt jest unikalny w skali Europy, ponieważ nie podejmowano jeszcze takich badań.

Głównym powodem podjęcia tej tematyki badawczej był fakt, iż odpowiednia realizacja wolności badań naukowych i wolności nauczania jest jednym z czynników decydujących o jakości naukowej uniwersytetów oraz jakości kształcenia.